

Ո Ւ Խ Տ Ա Գ Ն Ա Յ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

ԴԵՊԻ ՍԱՆԱՀԻՆԻ ԵՎ ՀԱՂԲԱՏԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐԸ

Մայիսի 16-ին, Երկուշաբթի, գիշերվա ժամը 11.30-ին, Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցությամբ գերաշնորհ Տ. Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսույանի, Տ. Նարեկ վարդապետ Շաքարյանի և Մայր Աթոռի ֆինանսական բաժնի վարիչ Գառնիկ Քեհայանի, ուխտի գնաց դեպի Սանահինի և Հաղբատի պատմական վանքերը:

Երևանի քաղաքային կայարանում, Նորին Ս. Օծուխյան և շքախմբի անդամներին ճանապարհեցին Մայր Աթոռի միաբանները:

Առավոտյան ժամը 8-ին, գնացքը հասնում է Լուվա գեղեցիկ քաղաքը՝ Ալավերդի: Տեղի երկաթուղային կայարանում Վեհափառ Հայրապետին և նրա շքախմբի անդամներին դիմավորում է Վրաստանի հայոց թեմի առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոս Տեր-Ստեփանյանը: Հայոց Հայրապետին դիմավորում են նաև Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ. Դալլաքյանը, Ալավերդու քաղաքային սովետի նախագահ Արշակ Մալխասյանը, շրջանային սովետի նախագահ Քերոբ Մխիթարյանը և բազմաթիվ տեղացիներ:

Ջերմ ընդունելությունից և բարի գալըստյան բարեմաղթություններից հետո, ավտոմեքենաների շարասյունը ուղևորվում է դեպի քաղաքային հյուրանոցը:

Ալավերդին շրջանային կենտրոն է: Քաղաքը ծովի մակերևույթից բարձր է 650 մետրով: Սովետական Միության ամենահին պղնձի արդյունաբերության կենտրոններից մեկն է: Նախկինում ամբողջ գավառը եղել է Անիի թագավորության ենթակա Կյուրիկյան թագավորության Տաշիրք գավառի մի

մասը: Ալավերդում են գտնվում Ժ—ԺԳ դարերում հոգևոր, մշակութային վերելք ապրած հռչակավոր Սանահինի և Հաղբատի վանքերը, ինչպես նաև Քոբայրը, Քառասուն մանկունքը, Հոռոմոց վանքը և այլն: Այստեղից շատ հեռու չէ նաև Օձունի եկեղեցին: ԺԳ դարում, երբ Հայաստանը թոթափել է Սելջուկյան լուծը, աղատագրված այս վայրերում իշխել են Զաքարե և Իվանե եղբայրները:

Այսօր Ալավերդում գործում է պղնձաձուլական մեծ կոմբինատ, որն օժտված է ժամանակակից տեխնիկական միջոցներով և առաջավոր տեղերից մեկն է գրավում Սովետական Միության պղնձի և այլ գունավոր մետաղների արդյունաբերության մեջ: Քաղաքն ունի գարեջրի, աղյուսի, տրիկոտաժի գործարաններ: Այստեղ գործում են նաև հանգստի վայրեր, բանվորական ակումբներ, երաժշտական դպրոց, 11 միջնակարգ և ութնամյա դպրոց, 13 մանկապարտեզ, գյուղատնտեսական տեխնիկում և այլն: Քաղաքը, որն ունի 35 000 բնակչություն, օրեցօր մեծանում է և գեղեցկանում: Կառուցվելու է նաև ճոպանուղի:

Ժամը 10.30-ին, Վեհափառ Հայրապետը, իր շքախմբով, այցելություն է տալիս քաղսովետի նախագահ Ա. Մալխասյանին, շրջանային սովետի նախագահ Ք. Մխիթարյանին: Ընդունելության ներկա են շրջանի ղեկավար մարդիկ, մտավորականներ և ճարտարապետներ: Ընդունելության սեղանի շուրջ Վեհափառ Հայրապետը բաժակ է բարձրացնում քաղաքի բոլոր ղեկավարների և հայ շինարար ժողովրդի կենացը, օրհնում նրանց հայրենանվեր գործը:

Ժամը 12-ին, Վեհափառ Հայրապետը, իր շքախմբով և քաղսովետի նախագահի տեղակալ Մելիքբեկյանի ընկերակցությամբ, այցելում է քաղաքի հայտնի պղնձաձուլական կոմբինատը: Վեհափառ Հայրապետին դիմավորում է կոմբինատի տնօրեն Հակոբ Սարգսյանը իր աշխատակիցներով: Վեհափառ Հայրապետը ծանոթանում է այս մեծ հիմնարկության կյանքին և գործունեությանը: Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետն այցելում է էլեկտրոլիդի և պղնձի ձուլման արտադրամասերը:

Ժամը 1-ին, Վեհափառ Հայրապետը, իր շքախմբով, ուխտի է գնում դեպի Սանահինի պատմական վանքը: Նշանավոր է Դերեղ գետի վրա ձգված պատմական կամուրջը, 175 մետր մեկ թռիչքով: Այն շինել է տվել Նանաթազուհին ԺԳ դարում: Կես ժամ անց Սանահինն է: Ամբողջ գյուղը, մեծով ու փոքրով, շերտերն դիմավորում է Վեհափառ Հայրապետին, Տ. Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսիսյանին և նրանց ուղեկցող անձանց: Այստեղ են Սանահինի սովխոզի դիրեկտոր Դավիթ Հարությունյանը, դպրոցի տնօրեն Սուրեն Իսրայելյանը և ուրիշներ: Բարի գալուտյան խոսքից հետո, Վեհափառ Հայրապետն ու իր շքախմբը այցելում են հուշարձանախմբի ամեն մի եկեղեցին ու անկյունը և համբուրում հազարամյա վանքի սուրբ քարերն ու եռամեծ վարդապետների, հավատավոր և բարի իշխանների շիրիմները: Սարսուռ է անցնում բոլորի սրտով:

Վանքի գլխավոր եկեղեցում Վեհափառ Հայրապետը «Հայր մեր» է ասում: Խմբովին երգում ենք «Ուրախ լիր» շարականը: Տիրան արքեպիսկոպոսը «Հոգւոց» է կարգում անտեղ թաղված տասնյակ փառավոր հոգիների հանգստության համար: Ապա Վեհափառ Հայրապետն օրհնում է տաճարում հավաքված գյուղացիներին: Այս վանքը միաժամանակ հանդիսանում է մեր ազգային-եկեղեցական առաջին պանթեոնը. այստեղ են գտնվում Զաքարի իշխանից մինչև Գրիգոր վարդապետ Տուտեռոզու և ուրիշների գերեզմանները:

Սանահին վանքի հուշարձանների խումբը պատկանում է Ժ—ԺԳ դարերին: Այստեղ առաջին եկեղեցու հիմնադրությունն սկսվել է Անանիա Մոկացի կաթողիկոսի ժամանակ, երբ հիմնվել է նաև միաբանություն: Վարդապետներն իրենց աղոթքից դուրս զբաղվում են նաև հայ մշակույթով, գրով ու գրականությամբ: Վանքը փայլում է մանավանդ Սմբատ Բ Բագրատունու թագավորության շրջանին: Այստեղ Գրիգոր Մագիստրոս գի-

տուն իշխանը հիմնել է իր նշանավոր ճեմարանը: Այստեղ են գործել Հովհաննես սարկավազ վարդապետը, Անանիա Սանահինցին և ուրիշներ:

Սանահինի և նրանից ոչ շատ հեռու գտնվող և նույնքան մեծ ու պատմական Հաղբատ վանքերի պատմությունը հյուսել են մեր շատ պատմիչները՝ Ստեփանոս վարդապետ Ասողկեր, Սամվել Անեցին, Կիրակոս Գանձակեցին, Մատթեոս Ուտայեցին, Վարդան վարդապետ Բարձրբերդցին, ինչպես նաև Հ. Ղևոնդ Ալիշանը և դեռ շատ ուրիշներ:

Այսպիսի վայր այցելելիս մարդ մի անգամ էլ հավատում է այն խոսքին, որ իրոք զեղեցիկ ճարտարապետական մտահղացումներով կառուցված հուշարձանը քարեղեն երաժշտություն է, իսկ Սանահինը անդպիսի երաժշտությունների մի համանվագ է, հուշարձանների մի խումբ: Այստեղ արտահայտված են հայ ճարտարապետության նախորդ շրջանի բոլոր մտածումներն ու նվաճումները:

Հուշարձանների այս խմբի ամենահին եկեղեցին Ս. Աստվածածինն է, կառուցված 935—945 թվականներին: Այն արտաբնական ուղղանկյուն է, ներքուստ խաչաձև, իսկ համակառուցի կենտրոնական առանցքը կազմող եկեղեցին Աշոտ Գ Ողորմած թագավորի բարեպաշտ թագուհի Խոսրովանուշի կառուցած Ամենափրկիչ եկեղեցին է (961—972 թ. թ.): Այս եկեղեցու ժամատունը կամ գավիթը կառուցված է 1181 թվականին, հետագայում: Այն մի մեծ սրահ է իր գմբեթով, կառուցված սյուների վրա, կամարակապ: Այս երկու եկեղեցիների միջև է գտնվում Գրիգոր Մագիստրոսի հիմնած ճեմարանը, որը նշանավոր է հանդիսացել Ժ դարի վերջին և ԺԱ դարի սկզբին:

Հյուսիսային կողմում է գտնվում բարձր և զեղեցիկ զանգակատունը, իր տեսակի մեջ ամենահինը՝ կառուցված ԺԳ դարի առաջին կեսում Աբբաս Բ. Բագրատունու օրով: Զանգակատունը ներսից ունի աստիճաններ, որոնք տանում են երկրորդ հարկ, որտեղ կան պատարագի սեղաններ: Այստեղից քիչ հեռու գտնվում է ճարտարապետական համակառուցի մաս կազմող Ս. Գրիգոր մատուռը, սիրուն, կլորաձև: Մատենադարանը, որն այսօր իր չորս պատերով է միայն մեղ հասել, կառուցված է 1063 թվականին, Հրանուշ թագուհու և Դավիթ Ա Անհողին թագավորի աղջկա կողմից: Սա մի հույակապ կոթող է, առանց սյուների, կամարակապ և քառակուսի գմբեթավոր: Պետք է հիշել, որ ինչպես հուշարձանախմբի մյուս եկեղեցի-

ների վրա, այնպես էլ այստեղ կան զարգացանդակներ և ձոխ արձանագրություններ:

Պատմական հուշարձանների այցելությանը անցնում է շուրջ երկու ժամ: Վեհափառ Հայրապետը հրաժեշտ է առնում վանքից, անմուշանալի տպավորություններով և հուշերով ու խոհերով: Գյուղի ղեկավարները սովորողում կազմակերպել են ճաշկերույթ ի պատիվ Հայոց Հայրապետի: Ընդունելությունն անցնում է ջերմ, հայրենասիրական մթնոլորտում: Ընդունելության վերջում Վեհափառ Հայրապետը օրհնում է սեղանը և հրաժեշտ առնում հյուրընկալ հարկից, մաղթելով բոլորին նորանոր հաջողություններ իրենց հայրենանվեր աշխատանքում:

Լեռնային ծաղկավետ երթուղով Վեհափառ Հայրապետը վերադառնում է Ալավերդի, հյուրանոցի իր հարկարածինը:

Մայիսի 18-ն է, չորեքշաբթի առավոտ: Հյուրանոցի պատուհաններից երևում է Դերեղ գետը, որ հոսում է փրփրաբաշ ընթացքով: Այսօր եղանակը ավելի գեղեցիկ է, ջերմ, արևոտ, երկինքը պայծառ: Այսօր ծրագրվել է ուխտագնացություն դեպի Հաղբատի վանքը, բայց Վեհափառ Հայրապետը հրավեր ունի նաև իր շքախմբով այցելելու քաղաքի հայտնի երաժշտական դպրոցը, որը կրում է Ռոմանոս Մելիքյանի անունը:

Ժամը 10-ին, Վեհափառ Հայրապետն իր շքախմբով և պաշտոնական անձանց առաջնորդությամբ, այցելում է հյուրանոցից ոչ շատ հեռու գտնվող գեղեցիկ դպրոցը, ուր դիմավորվում է դպրոցի տնօրեն և վաստակավոր ուսուցիչ Կարպիս Տեր-Պետրոսյանի, շնորհալի ուսուցչական կազմի և աշակերտության կողմից:

Այստեղ բոլորը մոտիկից ծանոթանում են դպրոցի կյանքին: Դպրոցում սովորում են 180 երկսեռ աշակերտներ. դպրոցն ունի որակյալ դասախոսական կազմ: Դպրոցի տնօրենը, որը հայրենադարձ է Հալեպից, չնայած իր երիտասարդ հասակին, արդեն ունի վաստակավոր ուսուցչի կոչում: Դպրոցի առաջադեմ աշակերտները հաճախ հրավիրվում են Երևան՝ ելույթ ունենալու մայրաքաղաքի մեծ բեմահարթակներում կամ հեռուստատեսությամբ: Եվ ահա թե ինչու՞ անվարան դպրոցի տնօրենը և բոլորը արդար հպարտությամբ Վեհափառ Հայրապետին հրավիրում են դպրոցի դահլիճը համերգի, որն անցնում է բացառիկ հաջողությամբ: Աշակերտ ջութակահարների լարային խումբը կատարում է Ռ. Մելիքյանի «Փոքրիկ տղան» և Դ. Շոստակովիչի «Պոլկա»-ն: 5-րդ դասարանցի Արմիկ Աբովյանը ջութակի վրա կատարում է Սայաթ-Նովայի «Քաման-

չա»-ն, էլմիրա Մարտիրոսյանը՝ Բետովի «Տոկատա»-ն, Հ. Հարությունյանը՝ «Միրուհի»-ը և Շուքրարի «Մեղուն», 7-րդ դասարանցի Անահիտ Շահվերդյանը՝ Աբրահամյանի «Էքսպրոմտ»-ը և 8-րդ դասարանցի Վիկտորյա Մաաթեոսյանը՝ Ա. Բարաշանյանի «Վաղարշապատի պար»-ը և Սենսանի կոնցերտը:

Բոլոր համարներն էլ, որոնք ընկերակցվում էին դաշնամուրով, արժանացան բուռն ծափերի և մեծ դնահատանքի:

«Մեր լսածը մի սփանշիկ համերգ էր», — ասաց համերգի վերջում Վեհափառ Հայրապետը: — Կարծեմ Երևանի Հայֆիլհարմոնիայի համերգային դահլիճում լինեի՞նք: Շնորհավորում եմ ձեզ բոլորիդ: Ես ուրախ եմ, որ այսօր մեծ թվով աղջիկներ ու տղաներ են հավաքվել այստեղ: Նրանք փայլուն աչքերով դիտում են ինձ և լսում: Ես էլ հենց նայում եմ իրենց և անչափ ուրախանում: Բերում եմ բոլորիդ Ա. էլմիաժենի օրհնությունը և իմ ամենաշեմ մաղթանքները: Երեխաներ, լիցքավորվե՛ք շնորհներով, որ ապագային, երբ մեծ մարդ դառնա՞ք, լինե՞մ ան ազգի պարծանք: Դուք միայն այս փառափ զավակները չե՞ք, այլ ամբողջ հայ ժողովրդի, այստեղ թե արտասահմանում, մոտ 5 միլիոնանոց ժողովրդի զավակները: Տեսե՛ք, Տիրան սրբազանը, որ իմ կողքին է. եկել է Ամերիկայից. նա այս բոլոր և ձեր ողջույնները կտանի այնտեղի՝ ձեր եղբայրներին և քույրերին: Ուրեմն բարձր պանեղե՛ք մեր ժողովրդի նկարագիրը, արվեստը և հայրենասիրությունը»:

Վեհափառ Հայրապետը դպրոցին հրաժեշտ տալուց առաջ, օրհնում է պատրաստված համեստ սեղանը և բաժակ է բարձրացնում տնօրենի, դասատուների և աշակերտների կենացը, ցանկանալով հետագա լավագույն հաջողություններ:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը հուշամատյանում գրում է.

«Ա. էլմիաժենից ողջույն և օրհնություն Ալավերդու երաժշտական դպրոցի տնօրենության, դասախոսական կազմին և աշակերտության:

Մենք լսեցինք աշակերտների համերգը մեծ գոհունակությամբ և անկեղծ գնահատմամբ: Վազգեն Ա., Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց: 18 մայիսի 1966 թ.»:

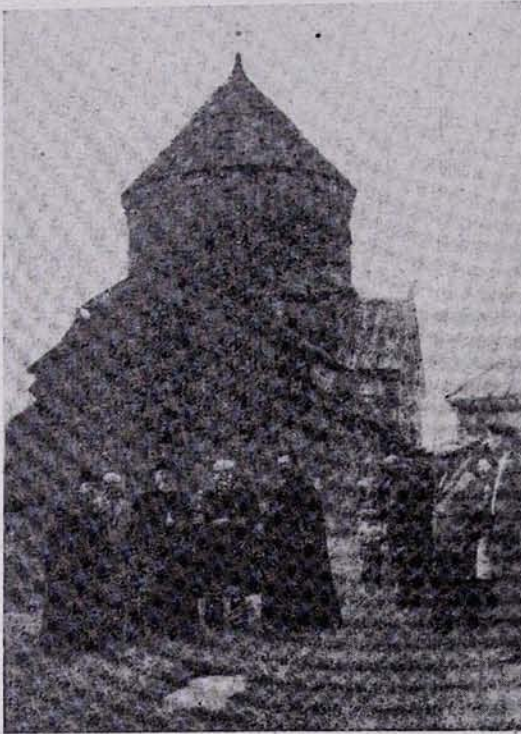
Հուշամատյանում ստորագրում է նաև Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսիսյանը:

Ժամը 12.30-ին, Վեհափառ Հայրապետն ուղևորվում է դեպի Հաղբատի վանքը:

Ավտոմեքենաները նորից ընթանում են Դերեղի աշ ափով, գեղեցիկ ճանապարհով:

Ամեն կողմ կանաչ է ու ծաղիկ, լավում է թռչունների ձայնը: Բավական բարձրանալուց հետո, ահա և Հաղբատ գյուղը, թաղված կանաչի մեջ և իր գիրկը առած երբեմնի լուսավորության կենտրոն Հաղբատի վանքը: Հաղբատը հնում եղել է նաև թագավորների և իշխանների ամառանոցը:

Վեհափառ Հայրապետը Հաղբատի վանքում

Վանքի դռան առաջ փոքրիկ, բաց տարածության մեջ, հավաքվել են բոլոր շինականները և շատ, շատ երեխաներ: Վեհափառ Հայրապետին ընդառաջ են գալիս գյուղի ղեկավարները՝ գյուղական սովետի նախագահ Սանդրո Մեջլումյանը, սովխոզի դիրեկտոր Անուշավան էվոյանը, Արտեմ Երզնկյանը, գլխավոր հաշվապահ Վախթանգ Վարոսյանը, դպրոցի տնօրեն օրիորդ Վարոսյանը և ուրիշներ:

Վեհափառ Հայրապետը մտնում է վանքի Ս. Նշան գլխավոր եկեղեցին՝ «չուխտ և չերկրպագութիւն», մինչ բոլորս մեկ երգում ենք «Որք զարդարեցին» Թարգմանչաց շարականը: Երգը թև է առնում, բարձրանում, բախվում սուրբ կամարներին ու պատերին և բարձրանում մինչև վե՛ր, վե՛ր...: «Պահպանիչ» և «Հայր մեր» աղոթքներով վերջա-

նում է ժամերգությունը: Հուզված են բոլորը և արցունք կա բոլորի աչքերում: Վեհափառ Հայրապետը իր օրհնություններն է բաշխում ժողովրդին:

Վեհափառ Հայրապետը և շքախմբի անդամները այցելում են հուշարձանախմբի եկեղեցիները և խոնարհվում բոլոր սեղանների առաջ:

Հաղբատի վանքի հիմնադրությունը բարձրանում է մինչև Բագրատունյաց Աբբաս Ա թագավորի օրերը, երբ Բյուզանդիայից հալածական հայ վանականները գալիս են հիմքը դնում այս փառավոր վանքի և եկեղեցու:

Ս. Նշանը, գլխավոր և մայր եկեղեցին, կառուցված է խոսրովանուշ թագուհու կողմից (967—991 թ. թ.), Գուրգեն և Սմբատ արքայորդիների օրոք, որոնց բարձրաբանդակները՝ երկուսով կանգնած դեմ-դիմաց և իրենց ձեռքում եկեղեցու մականը բռնած, գտնվում է եկեղեցու արևելյան պատի վրա, դրսից, զանգակատան կողմից: Եկեղեցին կոչվել է Ս. Նշան, որովհետև Բագրատունյաց նախարարական տան պահապան և պաշտպան Քրիստոսի խաչափայտի մասունքը նվիրված է եկեղեցուն և շատ երկար պահվել է այնտեղ: Եկեղեցին և գավիթը (1185 թ.) շարվել են սրբատառ որձաքարերից: Այս Ս. Նշան եկեղեցում է գտնվում նաև հայ եկեղեցական մի որմանկարի նմուշ, պահպանված ԺԳ դարից, որը բեղարվեստական մեծ արժեք է ներկայացնում:

Այստեղից հարավ գտնվում է Ս. Գրիգոր եկեղեցին, որը կառուցվել է 1005 թվականին. գեղեցիկ և կոկիկ կառույց է: Եկեղեցին ունեցել է պատարագամատուցչի անաստիճան 9 խորան:

Այս հուշարձանախմբի կառույցներից մեծ մասը մեզ է հասել ԺԳ դարից. դրանք են մատենադարանը, Ս. Աստվածածին մատուռը, սեղանատունը, դպրատունը, զանգակատունը և վանքի աղբյուրը: Այստեղ էլ, ինչպես Սանահնում, կան գեղեցիկ դակ, հրաշակներ խաչքարեր. արդարև, բացօթյա մի թանգարան. որքան ճիշտ է ասել բանաստեղծը՝ «խաչքարերու սուրբ աշխարհ»:

Դպրատունը կոչվում է նաև «Համադասպի շենք», որովհետև այն կառուցել է տվել վանքի վանահայր Համադասպ եպիսկոպոսը: Սա մի ընդարձակ դահլիճ է, սրբատառ քարերով, սյունազարդ, մեծ գմբեթով, իսկ դպրատնից հարավ գտնվող մատենադարանը, ընդհանրապես, առանց սյունի է, սակայն կենտրոնագմբեթ է և ունի քառակուսի հատակագիծ: Սեղանատունը գտնվում է վանքի պարիսպներից դուրս:

Հաղթատի «ամենարարձրագլուխ» շինությունը զանգակատունն է, որը կառուցվել է 1245 թվականին: Զանգակատան և ժամատան միջև գտնվում են Հովհաննես սարկավագ վարդապետ իմաստասերի, Գավթ Քոբայրեցու (ԺԳ դ.), Հովհաննես Պուզի (ԺԴ դ.) և շատ ուրիշների դամբարանները: Քիչ այն կողմ, եկեղեցու արևմտյան պատի վրա, դրսից, վերջերս փակցված սև մարմարե հուշատախտակի վրա գրված է. «1775—1795 թվականներին հայ մեծ բանաստեղծ ու երաժիշտ Արուսիկ Սայաթ-Նովան, Տեր Ստեփան անունով, ապրել է Հաղթատում որպես վանքի լուսարար»:

Վեհափառ Հայրապետը հետաքրքրվում է նաև վանքի աղբյուր-հուշարձանով, որը գտնվում է վանքի պարիսպներից դուրս:

Կեսօրն անցել է և այստեղ ամեն ինչ մի անգամից նայել հնարավոր չէ: Գյուղի ղեկավարությունը Վեհափառ Հայրապետին և իր շքախմբին հրավիրում է ճաշի, որն անցնում է ջերմ, սրտագին մթնոլորտում:

Վեհափառ Հայրապետը և շքախմբի անդամները սրտագին տպավորություններով հրաժեշտ են առնում Հաղթատից և հաղթացիներին:

Վերջին ժամերն են հյուրընկալ Ալավերդում: Վեհափառ Հայրապետը, քաղաքին հրա-

ժեշտ տալուց առաջ, հյուրանոցի իր բնդունարանում, բարեհաճում է ընդունել մի քանի խումբ հյուրերի, որոնց թվում նաև Ռումինիայից հայրենագարձ իր նախկին աշակերտների: Ողջերթ մաղթելու համար իրեն աչցելում են նաև տեղական իշխանության ներկայացուցիչները:

Գիշերվա ժամը 10.30-ն է: Վեհափառ Հայրապետը, իր շքախմբով, ժամանում է Ալավերդու երկաթուղային կայարան: Նա հրաժեշտ է տալիս իրեն ուղեկցելու համար եկած քաղաքային և շրջանային սովետների ղեկավարներին, կայարանապետին, ներկաներին և բարձրանում վաղոն: Քիչ հետո Թբիլիսի—Նրեան գնացքը պոկվում է կայարանից և ուղղություն վերցնում դեպի Նրեան:

Գիշերն անցնում է և առավոտյան ժամը ճիշտ 7-ին գնացքը Հաղթատի և Սանահինի ուխտավորներին բերում և հասցնում է Նրեվան:

Վեհափառ Հայրապետը, Մայր Տաճարում իր աղոթքը կատարելուց հետո, առաջնորդվում է Վեհարան՝ իր պատմական ուխտագնացությունից լավագույն տպավորություններով և հուշերով:

ՆԱԲԵԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՇԱՔԱՐՅԱՆ

